

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

Colecția Vasile Adamachi

ION VITAN

Printre materialele documentare, intrate în depozitele Direcției Arhivelor Centrale în ultima vreme, se remarcă în mod deosebit și colecția Vasile Adamachi, preluată în anul 1971 de la arhiva Academiei Române.

Colecția cuprinde 1621 documente emise între anii 1439—1891 în Moldova și este organizată cronologic în 20 de pachete. Din numărul total al documentelor, 1500 sînt scrise în paleografie chirilică (1380 originale, 83 copii și 37 concepte); 6 scrise în limba slavă, toate originale; 89 scrise în limba greacă (87 originale și 2 copii); 13 scrise în limba germană (2 originale și 11 copii); 9 scrise în limba franceză, toate originale; 3 scrise în limba rusă, toate originale, și unul scris în limba italiană, original.

Documentele: hrisoave (de danie, de întărire); răvașe; porunci, anaforale (rapoarte); cărți (de judecată, de hotărnicie); zapise (de danie, de vînzare, de invoială, de schimb); jalbe (plîngeri); scrisori, contracte, chitanțe etc. se referă la cele două mari familii de boieri moldoveni, Istrati și Adamachi, înrudite între ele prin căsătoria fetei Elenca, născută Adamachi, cu Iancu Istrati.

Majoritatea documentelor din colecție se referă la familia Iancu Istrati, aceasta reprezentînd circa 80% din totalul lor, iar restul la familia Adamachi. Această voluminoasă colecție de documente fiind moștenită și strînsă de Vasile Adamachi de la cele două familii, a fost donată Academiei Române, împreună cu averea sa, prin testamentul din 1892, devenind astfel „cel mai mare și generos donator al Academiei”¹.

Vasile Adamachi (1811—1892), proprietar și om politic din Iași, se trage dintr-o familie grecească stabilită în Moldova în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, fiind unul din cei patru fii ai negustorului Ioan Adamachi. În anul 1834², Vasile Adamachi face o călătorie la Constantinopol pentru a-și vizita fratele, pe Iancu Adamachi.

În urma morții tatălui său, Ioan Adamachi, survenită în anul 1836, a primit ca moștenire 3 000 groși³, a patra parte din moșia Starosilța și jumătate din satul Bătrînești din ținutul Botoșani, cu păduri, iazuri și țigani⁴.

¹ 175 de ani de la înființarea Academiei Române, 1866—1941, București, 1941, p. 38.

² Arh. St. Buc., colecția Vasile Adamachi, XX/44.

³ Ibidem, XI/12.

⁴ Ibidem, VIII/21.

Timp de două luni de zile, în anul 1846, Vasile Adamachi a fost însărcinat de Departamentul din Lăuntru ca „împlinitor al treburilor dregătorești⁵ la Isprăvnicia ținutului Vaslui, în locul spătarului Dimitrie Sturdza, fapt pentru care i se aduc mulțumiri, dînd dovadă de capacitate și „neprihănit caracter”⁶. Vasile Adamachi, a fost bun prieten cu unii intelectuali de frunte din vremea sa și anume cu: Petre Poni, Al. Papiu Ilarian, Gh. Sion și Gr. Cobălcescu, cu care a purtat o corespondență interesantă referitoare la împrumutarea de cărți din biblioteca sa, cu bani și la alte probleme. Semnificativă este corespondența purtată cu Gh. Sion, aflat în București, prin care acesta îi solicită, sub formă de împrumut, „Istoria lui Mihai Vitcazu în versuri grecești de Stavrino, arătînd că în ambele Principate Române nu se găsește decît la dumneata...”⁷. Prin scrisoarea de răspuns, Vasile Adamachi, numindu-l „frate”, îl anunță că i-o împrumută și lui pe timp de o lună de zile, dar cartea trebuie să o ia de la Al. Papiu Ilarian, căruia i-o împrumutase prin D.N. Ionescu.

La 5/17 octombrie 1878⁸, Vasile Adamachi a fost ales membru al Asociației (Societății) Etnice din Atena, avîndu-l ca președinte pe Constantin I. Chiriacos. Prin testamentul său din anul 1892 — acesta fiind și anul morții sale — Vasile Adamachi donează însemnata lui avere Academiei Române cu dorința ca venitul ei să fie folosit pentru premiarea scriitorilor români și acordarea de burse de studii în învățămîntul superior în țară și străinătate. Astfel, pînă în anul 1941⁹, din fondul Vasile Adamachi s-au conferit 385 burse în valoare de 3 556 000 lei și anume: 311 burse pentru studii universitare în țară — 61 la Facultatea de medicină; 126 la cea de științe și 121 la școlile politehnice — și 74 burse pentru specializări în străinătate. Printre beneficiarii fondului ca bursieri se numără Ion Simionescu, P. Bogdan, Dimitrie Pompei și Gh. Macovei. Tot în acest fond s-au mai publicat, începînd din anul 1898¹⁰, 54 studii și cercetări în 9 tomuri, semnate printre alții de: dr. Ion Simionescu, dr. A. Babeș, dr. V. Bușilă și dr. Grigore Antipa.

Despre comisul Ioan Adamachi, fratele lui Vasile Adamachi, colecția cuprinde mai puține informații documentare privind viața și activitatea sa. Dintr-o scrisoare cu data de 5 februarie 1831, trimisă din Constantinopol mamei sale, Eufrosina Adamachi, aflăm că s-a căsătorit cu fiica lui Constantin Ioanu, Zoița — primind ca zestre: 100 000 groși, din care 70 000 groși în numerar, iar restul în diamante, argintărie și îmbrăcăminte în valoare de 30 000 groși¹¹.

În vara anului 1834, comisul Ioan Adamachi se găsea tot la Constantinopol, fiind printre primii trei boieri aflați în anturajul noului domn, Mihail Sturdza, care între timp fusese îmbrăcat în caftan de către sultan, iar lui i se permisese să poarte mindir¹². Prin telegrama cu data de 20/8 iulie 1858, expediată la Săscut către Vasile Adamachi, se anunța moartea lui Ioan Adamachi.

⁵ Ibidem, XI/143.

⁶ Ibidem, XI/47.

⁷ Ibidem, XI/85.

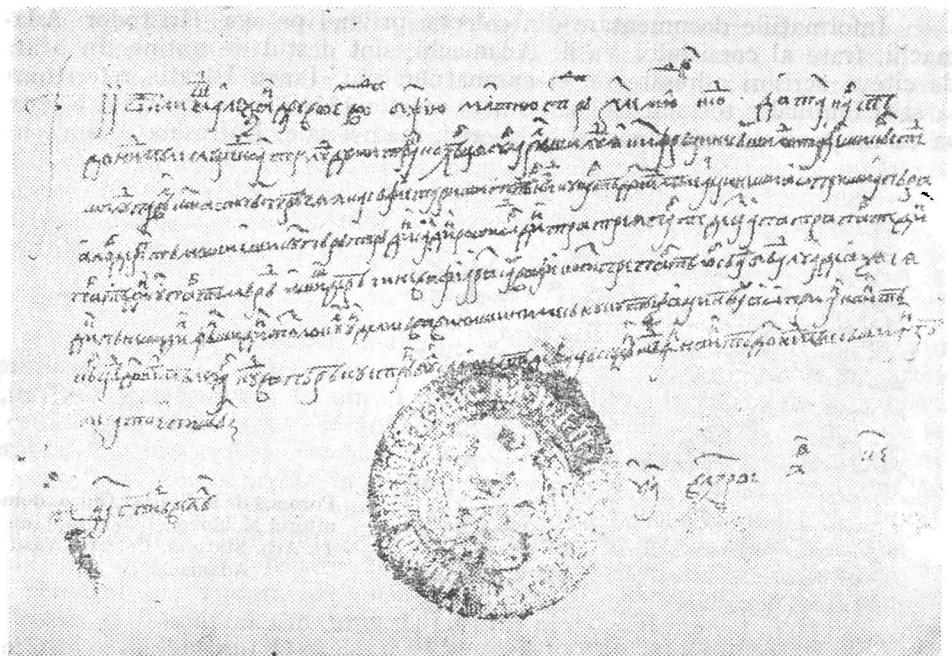
⁸ Ibidem, XX/74.

⁹ 175 de ani..., p. 38.

¹⁰ *Publicațiile fondului Vasile Adamachi*, în *Catalogul publicațiilor Academiei Române, 1867—1937*, București, 1937, p. 106—108.

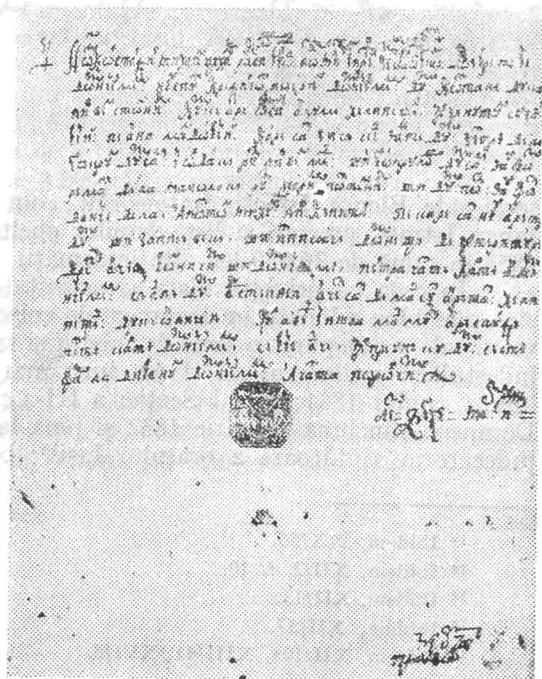
¹¹ Arh. St. Buc., colecția Vasile Adamachi, XI/3.

¹² Ibidem, XI/10.

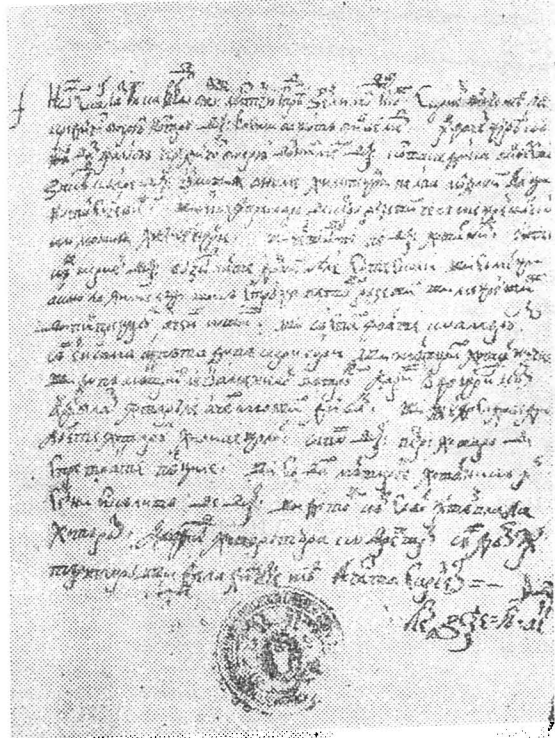

Carte de la Iliș Alexandru, domnitorul Moldovei, 1667 (7175) august 15, Iași, Arh. Statului, Buc., Colecția Vasile Adamachi, VII, 12.

Carte (de întărire) de la Constantin Racoviță, domnitorul Moldovei, 1757 (7265), martie 8, Arh. Statului, Colecția Vasile Adamachi, V 31.

Informațiile documentare din colecție privind pe aga Hristodor Adamachi, frate al comisiului Vasile Adamachi, sînt destul de puține. În afară de cîteva scrisori adresate de el cumnatului său, Iancu Istrate, referitoare la știri familiale; testamentul său din 10 martie 1851¹³, prin care lasă a vecea sa ca moștenire unor mănăstiri și biserici, mamei sale, Eufrosina Adamachi,

Poruncă de la Scarlat Ghica, domnitorul Moldovei, 1757 (7265) iulie
11. Arh. Statului, Colecția Vasile Adamachi, V 33.

sorei sale Elenca Istrati, fratele său, comișul Vasile Adamachi și fiilor lui Iancu Istrati, precum și lista banilor cheltuiți la înmormîntarea sa în anul 1854 în sumă de 26.039 lei, alte informații nu mai găsim.

În ceea ce privește viața și activitatea banului Iancu Istrati, acestea sînt mai bine reliefate în documentele colecției. Din ele reiese că în decursul vieții sale a îndeplinit o serie de funcții și sarcini: a fost membru în „Comisia îndestulării oștilor rusești”¹⁴ din luna mai 1828 și pînă la sfîrșitul aceleiași luni a anului 1831; șef al Secției a III-a criminale¹⁵ a cancelariei Divanului Domnesc, din luna ianuarie 1832 și pînă la 31 octombrie 1834; prezident la judecătoria ajutătoare a orașului Iași¹⁶; boier ținutaș¹⁷, vechil și casier al

¹³ Ibidem, XX/56.

¹⁴ Ibidem, XII/2, f. 10.

¹⁵ Ibidem, XII/13.

¹⁶ Ibidem, XII/57.

¹⁷ Ibidem, XII/104, XIII/41, XVI/6.

Epitropiei Casei medelnicerului Vasile Curt¹⁸ etc., fapt pentru care i s-au acordat ranguri boierești. Prin căsătoria lui cu Elenca, născută Adamachi, au rezultat trei copii: Neculae, Teodor și Catinca. Copiilor li s-a asigurat o pregătire bună, băieții fiind dați la pensionul lui Iohann Aywas pentru învățarea limbilor: română, franceză, germană și a caligrafiei, iar apoi la studii în Franța, la Paris; pe Catinca la pensionul doamnei Zoe pentru învățarea muzicii, desenului și a unor limbi străine. După moartea banului, intervenită în luna februarie a anului 1852, s-a instituit o epitropie care s-a ocupat în continuare de pregătirea lor.

Documentele colecției, majoritatea din ele inedite, conțin informații prețioase privind viața economică și social-politică din Moldova și în partea din Țara Românească. Pământul, principalul mijloc de producție în vremea aceea, forța de muncă — țărănimea liberă și aservită — ca și relațiile ce se stabilesc în procesul de producție între diferite categorii sociale, toate aceste aspecte sînt bine oglindite în documentele colecției. Astfel, un număr însemnat de documente atestă vânzări și cumpărări de moșii și părți de moșii, întăriri ale unor cumpărări de moșii, schimburi de moșii, hotărnicii etc. De pildă, în anul 1827 februarie 26¹⁹, banul Iancu Istrati cumpără la mezat de la serdarul Ilie Tuduri 1047 stînjeni și 6 palme de pămînt în Călimănești, Giosana și Tămășeni din ținutul Tutova pentru 60.052 lei, vânzarea fiind întărită și de Divanul Țării de Jos. De asemenea tot el, între anii 1836—1851, cumpără 2 282 stînjeni, 41 palme și 21 parmace în Călimănești, Giosana, Glodeni, Tintînele și Croitori din ținutul Tutova, plătind 139 222 lei și 89 parale²⁰.

Asemenea și clucerul Vasile Adamachi, în perioada 1858—1882, cumpără unele moșii și anume: moșia Sascut din ținutul Tutova de la vornicul Costache Aslan pentru suma de 40.500 galbeni blanc cu zimți²¹; moșia Roșiori cu siliștele, Filipești și Mădărjești din ținutul Suceava, proprietatea debitorului său Dimitrie Plastira pentru 14 670 galbeni²²; via de pe moșia Copou a Mănăstirii Trei Ierarhi pentru suma de 8 160 lei²³, precum și moșia Ștefănești din județul Botoșani în suprafață de 4 000 fălci, cu tîrgul, cătunele, siliștele, pădurea, clădirile, acareturile, morile, venitul embaticurilor, cariera de piatră, florăria cu plante de seră, cu uneltele — 15 pluguri sistem Clayton și 5 pluguri sistem local etc., proprietatea Esmaraldei Nicu Mavroordat, pentru suma de 48 680 galbeni cu sarcina către Creditul Funciar din București în sumă de 650 000 lei noi și moșia Călimănești în valoare de 10 000 galbeni²⁴.

Alte documente din colecție atestă numeroasele schimburi de moșie făcute între banul Iancu Istrati pe de o parte și alți proprietari — boieri și razeși în majoritate — pe de alta. La 3 octombrie 1839, stolnicul Alecu Tuduri dă banului Iancu Istrate 76 stînjeni în Sănzănești ținutul Tutova, în apropiere de moșia banului, primind în schimb 20 stînjeni, din moșia Croitori

¹⁸ Ibidem, XIX/6.

¹⁹ Ibidem, I/89, VI/21.

²⁰ Ibidem, I/102.

²¹ Ibidem, VII/5.

²² Ibidem, V/105.

²³ Ibidem, IX/68.

²⁴ Ibidem, IX/79.

și 2 540 lei²⁵. Toader și Ion, urmașii lui Vasile Stamati, răzeși din satul Călimănești dau banului Iancu Istrati 10 stînjeni, 6 palme și 2 parmace pămînt din hotarul Giosana, primind în schimb 11 stînjeni din fundul văii Călimăneștilor²⁶.

Se poate afirma, că schimburile de moșie făcute de banul Iancu Istrati pînă în anul 1848 au fost numeroase. Această afirmație se întemeiază pe actul de alegere încheiat la 3 martie 1848 de către asesorul judecătoriei ținutului Tutova pentru alegerea și stîlpirea cu pietre de hotar a părinților de pămînt convenite banului Iancu Istrati din cumpărături și schimbări în hotarul moșiilor Călimănești, Giosana, Tămășeni, Glodeni, Sămzănești, Croitorii de Jos și Sus, cînd după efectuarea alegerii s-au găsit 572 stînjeni, 13 palme și 11 parmace proveniți numai din schimburi²⁷.

Din unele documente rezultă și cauzele care au stat la baza vînzărilor și a schimburilor de moșii și anume: poziția „în curmeziși” a pămîntului; greutatea și nevoile răzeșilor (lipsa porumbului și a banilor). În zapisele de vînzare și schimb ale răzeșilor tămășeni din perioada 1831—1846 este foarte frecvent termenul „în curmeziși”²⁸, termen care precizează poziția pămîntului vîndut sau schimbat, constituind de fapt cauza vînzării sau a schimbului. Astfel, prin zăpisele din 20 decembrie 1840, Gheorghe, fiul lui Vasile Stămate, cu soția sa Maria vînd banului Iancu Istrate 1 stînjen și jumătate de moșie din hotarul Tămășeni „pentru întîmpinarea nevoilor... casnice”, cu 60 lei stînjenul²⁹.

Mai semnificativ este zăpisele din 3 noiembrie 1846, prin care Marghioala, soția răposatului Borș, vînde banului Iancu Istrati o parte din pămîntul ei din Călimănești, specificîndu-se detaliat cauzele care au determinat-o să facă această vînzare și anume: „... pe lîngă care mai avînd greutate și nevoi cu grijirea răposatului meu bărbat, cu cheltuielile casii, cu ținerea copiilor ce me-au rămas, precum și cu cheltuiala moșii în pricină de judecăți . . . , rînduri, și din vremi în vremi, m-am fost împrumutat de la dumnealui banul pînă la 220 lei, iar acum dumnealui banul pe de o parte apucîndu-mă să-i plătesc banii, iar pi di <alta>, zapcii din partea privighetorului mă tărăiau și mă batjocoreau zapclicul ecsecuții și închisorii să răspund o merță grău dus la Galați a negustorului turc Mustafa după contractul ce au încheiat obștia satului Călimănești, în care am fost și eu iscălită, ca cu banii aceia, să se întîmpine cheltuielile cu pomintele judecăți, care m-au făcut 2 galbeni fiind scump... dumnealui banul... m-au înlesnit și au răspuns pentru mine, lăsînd alte înlesniri de alii mîncării din casa dumnealui... ”³⁰.

Lipsa porumbului a determinat pe unii locuitori să se împrumute la boier, punînd amanet (zalog) părțile lor de moșie. Semnificativ în acest sens sînt două zapise din iunie 1841 ale locuitorilor din satul Călimănești, prin care au împrumutat de la Hristodor Armagul, 7 chile și 21 demirlii cu 80 lei chila, punînd amanet părțile lor de moșii din Călimănești cu condiția, că dacă nu-l vor putea înapoia la sorocul stabilit, părțile de moșie amanetate vor intra în posesia boierului³¹.

²⁵ Ibidem, VI/25.

²⁶ Ibidem, II/2, f. 114—115.

²⁷ Ibidem, III/15.

²⁸ Ibidem, II/3, f. 26, 38, 40, 50, 54, 58, 62, 64, 66, 68, 70, 72.

²⁹ Ibidem, f. 22.

³⁰ Ibidem, II/1, f. 43.

³¹ Ibidem, II/20, 21.

Alte documente din colecție ne dau informații despre existența unor „înstalații”: mori, velnițe, crame și piue de aba, care prelucrau unele produse ale moșiilor. Astfel, prin zăpisiul din 29 aprilie 1848, Vasile Calfa, morar, s-a „alcătuit” cu banul Iancu Istrati să-i repare o moară cu două pietre ce o ave pe apa Tutovei, pentru suma de 260 lei, o merță de păpușoi, 12 oca rachiu, 3 vedre vin, 15 oca brinză de oi, 15 oca carne de oaie sau miel³². Asemenea și zăpisiul din 11 decembrie 1850 arată că Ioan Brumă, Ion Chiriac, Constantin și Stroe Ungureanu, fierari din satul Răchitoasa, ținutul Tecuci, s-au învoit cu banul Iancu Istrati să-i lucreze fierul necesar construirii unei mori de vînt³³.

În suplimentul la catagrafia întocmită în anul 1865 pentru moșia Roșiori, proprietatea comisului Vasile Adamachi, arendată lui Gheorghe Gheorghiu, ne sînt semnalate: cîrciuma din sat cu două odăi, cu pereți din birne de brad și pe temelie de piatră, precum și o velniță pe temelie de piatră și zidită cu cărămidă³⁴.

Banul Iancu Istrati și comisul Vasile Adamachi lucrau moșiile lor folosind munca clăcașilor, robilor țigani (lingurarii din Strîmba), precum și a unor lucrători-treerători (lipoveni din Bacău și treerători din Lipova-Transilvania).

O serie de documente din colecție vor să ilustreze și acest aspect. Astfel, prin zăpisiul din 2 noiembrie 1844, 22 de locuitori din satul Călimănești se învoiesc cu banul Iancu Istrati să-i lucreze 16 pogoane de vie în trei ani — 1845, 1846 și 1847, precizîndu-se și lucrările pe care le vor face la vie: să o ridice în coarde cu haraci, pe care îi vor tăia ei din pădure și îi vor aduce la vie cu carele și boii boierești, să o sape și să o prășească la vremea cuvenită; să pună butuci în locurile lipsă și să o dea toamna gata pe cules, pentru care primeau cîte 40 lei de fiecare pogan pe an³⁵. La 8 septembrie 1859 treerătorii, Grigore fiul lui Coman Pleșu și alții se „alcătuesc” cu comisul Vasile Adamachi să-i treere grîul, secară și orz de pe moșia Sascut pentru 11 lei chila de grîu, 10 lei chila de secară și 7 lei chila de orz, precizîndu-se ca treerișul să-l facă după toată rînduiala, fără a lăsa grăunțe prin pae, șurile de paie să le facă bine, punînd pleava dedesupt, să aibă fiecare cîte 6 cai și 5—6 oameni buni de lucru, să treere de fiecare cîte 50 chile de grîu, secară sau orz și, în sfîrșit, după ce l-a treerat, să-l care cu carele lor la hambarul său căsoile de pe moșie³⁶.

Comisul Vasile Adamachi, de altfel ca și alți proprietari de moșii, preocupat de administrarea cît mai bună a moșiei sale Sascut, la 22 martie 1860 angajează pe G. Hăulici ca „îngrijitoriu agronom și căutătoriu de moșie cu... rîndueli cerute de iconomia pămîntului — cu obligația — de a stărui a să săvîrși și a urma trebile moșii în vremi și după orînduială, sălindu-mă în totul și chibzuind a pregăti din vremi tot ce se atinge de lucrarea moșii astfel ca să nu să pricinuiască nici un fel de sminteală... asemenea voi ține izvoade regulate de lucru boerescului și de orice obiecte făcute atunci cînd a urmat lucrarea”³⁷.

³² Ibidem, XIII/111.

³³ Ibidem, III/37.

³⁴ Ibidem, V/119, f. 2—3.

³⁵ Ibidem, II/33.

³⁶ Ibidem, VII/24.

³⁷ Ibidem, XII/131.

Alte documente din colecție ne dau informații prețioase privind cantitatea de cereale, de vin, de fin și alte produse obținute de proprietari pe moșiile lor, precum și comercializarea acestora. Dintr-o scrisoare trimisă la 22 iulie 1848 banului Iancu Istrati la Birlad de către clucerul Mihai Ștefănescu, însărcinat cu supravegherea lucrărilor agricole de pe moșii și bunul mers al gospodăriei sale pe timpul cît va lipsi banul, aflăm despre recolta de grîu strînsă și așezată în 8 șure de 80 stînji și 6 palme de pe moșiile Tămășeni și Giosana³⁸.

Vînzarea (comercializarea) produselor moșiilor: porumbului, griului, vinului și finului, constituia o preocupare serioasă a proprietarilor de moșii. La 14 august 1849, banul Iancu Istrati proprietarul moșiei Călimănești, însărcinează pe Arhanasie Mihail, posesorul moșiei, să meargă la Galați cu probe de grîu spre vînzarea a 500 chile, putînd lua și arvună³⁹. Serdarul Vasile Adamachi, proprietarul moșiei Starisilșă, prin vînzarea la 38 cumpărători în perioada octombrie 1856 — aprilie 1857 a 81 1/2 stoguri fin și a 23 stînji fin, a încast 418 galbeni din suma totală de 394 galbeni pe care trebuia să-i primească⁴⁰.

Documentele colecției ne dau informații prețioase și despre înrăutățirea situației țărănimii în secolul al XIX-lea, precum și despre lupta ei dusă împotriva exploatării. Cîteva documente vin să ilustreze, pe de o parte exploatarea țărănimii, iar pe de alta, lupta ei sub forma nesupunerii la îndeplinirea clăcii și a fugii de pe moșii. Astfel, la 30 iunie 1850, preotul Ioan vechil, face cunoscut banului Iancu Istrati, proprietarul moșiei Călimănești, că locuitorii clăcași de pe această moșie nu se supun la îndeplinirea clăcii. Cele scrise, vorbesc de la sine, „astăzi la iazat am vrut a scoate toți oamenii și i-am strigat pe la prînz să giuge boii să meargă la adus păduri la iezătură și n-au vrut niciunul să-și prindă boii, apoi le-am zis să iasă la prășit unii și unii cari n-au di prășit să vie la coasă, au zis chiar așa și mai pe urmă nici așa. Iazul au zis că l-au iazit. Mai iaste lemne prin pădure, nici acolo n-au vrut. Nu pot înțelege ci pricină, că pînă acum mă asculta și nu da greș la toate, apoi acum nu, au o îndrăzneală firească di care nu-n <in> țeleg...”, și mai departe arată că au ajuns la o — obrăznicie peste seamă... ”⁴¹.

La 16 martie 1836, banul Iancu Istrati, vechilul casei medelnicerului Vasile Curt, printr-un raport către această casă, arată că „oamenii șezători pe Hilișău... au venit aicia cu jalubă către prea înălțatul domn cu amară tînguire dispre canunurile și dispre marile asupriri ci pătînesc di cătră <dumnealui> hatman Nastasachi Bașotă... că sînt siliți toți a se împrăștia și pentru că n-au putut șede neavînd de cheltuială, s-au întors înapoi supt făgăduința ca să rabzi păr vom margi noi la Dorohoi și atuncia îi vom pute pune la cale... ”⁴².

De asemenea, la 6 octombrie 1836, Dumitrache Curt, vechilul casei medelnicerului Vasile Curt, face cunoscut printr-o scrisoare banului Iancu Istrati abuzurile vechilului Grigore Stamate asupra locuitorilor de pe aceeași moșie și anume: „jupuieste de la oameni ce poate apuca, neci țădule nu le

³⁸ Ibidem, XIII/222.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem, VIII/38.

⁴¹ Ibidem, XVII/17.

⁴² Ibidem.

Sigiliu de pe răvașul lui Gheorghe Duca, domnitorul Moldovei dat la 1670 (7178) iulie 12. Arh. Statului, Colecția Vasile Adamachi, VIII, 7.

Sigiliu de pe uricul domnitorului Gheorghe Duca dat la 12 ianuarie 1666, Arh. Statului, Colecția Vasile Adamachi, VIII, 4.

dă... vin țaranii, plîng că di la cele (sic) au luat boi pe datorii și nu-i plătește, sălește pe oameni să-i facă care pe datoria...⁴³.

Din cauza exploatării proprietarilor fugeau nu numai țaranii clăcași ci și robii țigani. Dovadă în acest sens este o adresă a Isprăvniceii ținutului Tutova către banul Iancu Istrati din 1 iunie 1850, prin care îi răspunde referitor la descoperirea robilor fugiți de pe moșia sa Strîmba, arătîndu-i „... că după cercetare/a/ ci au făcut n-au putut afla în satul Viforiții acel ținut și alți robi...⁴⁴.

La asuprirea locuitorilor de către proprietari și arendași se mai adaugă și acela a privighetorului de ocol. Astfel, la 16 noiembrie 1850, printr-o scrisoare a banului Iancu Istrati către Isprăvnicia ținutului Tutova, se arată că, din cauza abuzurilor privighetorului ocolului Tutova asupra locuitorilor satului Călimănești, „... unii au fugit prin păduri și alți au năzuit la mine...⁴⁵.

Din jalba obștei locuitorilor clăcași ai satului Sascut, adresată Suprefecturii ocolului Răcăciuni, la 2 aprilie 1859, aflăm despre o serie întregă de abuzuri ale proprietarului moșiei, comisul Vasile Adamachi. Lipsa imasului, schimbarea finețurilor pe care le aveau după pont cu altele prin bălți, obligarea de a-i face zilele de meremet pentru doi ani de zile, luarea pentru cei fugiți a cite 10 lei pe ziua de meremet și la unii pont din plin, bătaia la pulpe, punerea în butuci noaptea și ziua lucrînd etc., i-a determinat cum arată documentul „... mulți dintre noi s-au depărtat lăsîndu-și săliștele bătrînești...⁴⁶.

Vorbînd despre conținutul documentelor colecției, este bine să amintim și despre un element al formularului diplomatic — sigiliul — care este mai bine reliefat în comparație cu celelalte elemente. Astfel, pe documentele colecției vom găsi unele sigilii aplicate în chinovar și în fum, precum și sigilii timbrate ale unor sate și instituții din Moldova și anume: ale satelor Călimănești și Strîmba; al ocolului Tutova; al Divanului Țării de Jos; al Divanului de Jitărituri; al Logofetei Dreptății; al Divanului Judecătoresc; al Divanului Domnesc etc.

Colecția de documente Vasile Adamachi constituie prin bogăția și variata sa documentare, o sursă de cercetare de primă mîna pentru cei interesați în cunoașterea istoriei locale a unor localități din Moldova. Din conținutul documentelor rezultă o serie de aspecte privind procesul de formare a unor moșii și mijloacele pe care le-au folosit proprietarii, existența unor „instalații” pentru prelucrarea produselor moșiilor, producția realizată și comercializarea ei, exploatare la care erau supuși locuitorii de pe moșii precum și lupta lor împotriva exploatării sub diferite forme. Documentele colecției sînt importante nu numai prin conținutul lor ci și prin existența unor elemente ale formularului diplomatic și în primul rînd a unor sigilii.

⁴³ Ibidem, XVII/33.

⁴⁴ Ibidem, XIV/9.

⁴⁵ Ibidem, XIV/22.

⁴⁶ Ibidem, VII/20.